

Arra tanít, hogy nem az intézmény szent, hanem az anyai hivatás és a jövő nemzedék érdeke.

Doktor Sándor

* A Pelikán. Irták Tennyson Iesse és H. M. Harwood. Játsszák a budapesti Nemzeti Színházban.

AZ „EMBER ÉS TAJ” (Erdélyi Szépmíves Céh, 1934.) újabb nemzedékbeli erdélyi költő második verskötetének a címe. Az ember: *I. Szemlér Ferenc*, a táj: a Barcaság s az ember és táj közt: vidéki mélabú, álom, szerelem, kor-panasz és sí-partik; a tájról kilátás a Cenkre s távolabb Európára, emberekre, életre és halálra... A költő ott áll a szemhatár közepén s a háborúba omló Európa látomásairól beszél s a világról, mely „bilincset rázza és hörög”, a „vérivó idő”-ről panaszkodik elszoruló szívvel, fulladozva, őszintén és artistikusan, s mégis érzed: az egész oly’ távoli és átszűrt, annyira irodalmon keresztülpárolt, csupa jelképpel és látomással szőtt valóság, hogy maga a valóság és tényleges összefüggései elhomályosulnak és kérdéssé válnak. Irodalmilag minden a helyén van, csak éppen nem elemi erejű és félreérthetetlen az egész: érezheted, hogy a költő nem átéli, hanem csak szemléli a dolgokat, nem élményét írja ki, hanem elgondolásait. Európa- és nyomor-verseiből ez az átéltség hiányzik. Kor-általánosságok ezek, tagadhatatlan szociális érzülettel, ám történelmi időnk olyan értelmezéseivel, amelyek se világszemléleti tisztaságot se világító állásfoglalást nem jelentenek. Átélttség frissességével azok a versei hatnak, melyek életének személyes élményekkel kitöltött körében mozognak. S e versekből egy öntudatos és fegyelmezett költő beszél, beidegzett művészi kultúrával és magas törekvésekkel. Nem vidékies és nem „transzilván”, holott világa a Barcaság, a havasok, a Cenk s a „Brassói délután”-ok álmatag csöndje, de minden táji regényesség, minden regionális fitogtatás nélkül, sallangtalan, tiszta vizóan. Ezekben önmagát adja. Nem garabonciás és nem zsellérfi, s ezeket nem is játssza. Nem szociális küzdő, de nem is antiszociális. Költő-polgár, sok együttérzéssel, pacifizmussal és jóindulattal. Puritán. Formája bravurok és bravuroskodások nélküli; biztos párosrímei széles ütemű, lendületes sorokat zárnak le, melyeket valami halk klasszikus fegyelem mér ki. Ebben a formában, helyesebben ennek a formának a szellemében van valami babitsi. Nem egyszerű Babits-hatásról van itt szó, inkább affinitásról. Szemlér lírája erősen intellektuális, sőt spekulatív hajlamú (1. *Folyton újul, Havasi április, Cassandra*), néha a hevületében is gondolkodik, néha a forrósága is kimért. Tépelődéseit, kérdéseit nem annyira élménye, mint inkább költői spekulációja sugallja. S míg az élmény mindig frissé teszi a verset, a spekuláció néha eltanult, régies; az okoskodás a valóság mellé talál. A költő megingott helyzetéért pl. a sportot okolja, melyben a kor „anyagiassága” tör a „szellem embere” ellen: „Tenniszezők és labdarúgók! — zavaros korunk hősei! ... a költő — elhallgat már. Az izom és a vas — tapadó léptei között — ki figyel már fel szavára? ...” (... *silent musae.*)

A kor-jelenségek megragadják ugyan figyelmét, de tudatában elferdülnek, elvesztik konkrét értelmüket. Valami rozsdásan csikorgó társadalmi-metafizika őrlí őket változtathatatlanokká: „... a világ — bilincset rázza és hörög, — ha hallgatod e szörnyű zajt, — megérted: szörnyű, mert örök.” (*Cassandra.*)

Ilyen felfogás mellett érthető, hogy társadalmi magatartása igen tétova. Ő, költő énekelj! c. versében küzdelemre szólítja a köl-

tőt, ám a szép invokáció beváltatlan marad. *Rongyosok* c. versének felvett hangja is elárulja, hogy a költő olyasmiről beszél, ami nem a saját ügye. Az ilyen versei általában nem sikerülnek. *Karének* c. versében a metafizikába oldott nyomor-szenvelgésen kívül még erőszakolt sorok is vannak, mint pl. „...most várnak az esteli uccák, — testünknek pénz lesi puccát“, stb. Meglepően ellaposodik ott, ahol, nyilván az idő szociális igényeinek tesz „engedményeket“.

Legmélyebb Én-élményeiből feltörő hangja (*Utolsó szavak, Téli táj*) megindítóan tiszta, sejtelmes és mégis kemény. A szorongása, melyben valami közlő világösszeomlás előérzete, látomásai remegnek — őszinte és megragadó. (*Apokalipszis, Kőd, stb.*) De ezen túl nincs attitűdje. S még ennek a szorongásnak az értelme is fölöttébb homályos nála. Európa-versei csak a hanyatlás tragikumát lehellik s valami önkínzó hangulatban a tragikum szépségét: „Holnap a szörnyűségek holnapja lesz, a dal — elhallgat, hull a vén s hull a fiatal, — dal! utoljára sikolts! szó! mégegyszer kiabálj, — fáj minden, ami elhagy, szép minden, ami fáj.“

Egyik legszebb verse (*Még egyszer, Európa!*) végződik e szavakkal. Megvalljuk, ez a strucc-esztétika nem ígéz meg, önkínzó sajtásai nem szaggatnak. A holnap szörnyűségeit épp az az Európa idézi föl, amelyet a költő oly' forrón sirat el, mert nincs bátorsága és távlata hozzá, hogy a „szörnyűségek holnapján“ túl meglássa az új embert és az új tájat.

Korvin Sándor

LAPOK, FOLYÓIRATOK

FASISZTA SZOCIÁLPOLITIKA

A Duce az utóbbi években állandóan szociálpolitikai reformokat ígért. Ugy látszik ezekre az ígéretekre ma már szüksége van ahhoz, hogy az állandó fizetésredukciókkal és az egyre növekvő munkanélküliséggel küzdő tömegeket lecsendesítse. Ez az értelme a „néphez való közeledés“ és a „szociális igazságosság“ jelszavainak. A valóságban azonban mi történik az elkeseredett olasz dolgozók érdekében? A „forradalmi újítás“-ként beharangozott korporációs szervek megalakítása nem más, mint a nagytőkéseknek hivatalos hatalommal való felruházása. Bár a korporációkban egyforma arányban kellene képviselve lenni a munkaadóknak és a munkásoknak, a „társadalmi béke“ delegátusai között keresve is alig találunk egy-két autentikus munkást. Látszik ez a korporációk első határozataiból is. Első dolguk volt a 40 órás munkahetet behozni, melyet hiába igyekeztek szociálpolitikai eredményként beállítani, mindenki azonnal megértette az intézkedés igazi indítókát: a munkabérek újabb, ezuttal szociális álarcba bújtatott leszállítását. A Bedaux-rendszer széleskörű alkalmazása és a nők majdnem teljes kizárása a produktív munkából újabb bizonyosságai a korporációk „szociális“ tevékenységének. De, hogy fogalmat alkothassunk arról, hogy ezek az „újítások“ milyen kevés hitelt találnak még a hithű fasiszták köreiből is, elég ha a fasiszta sajtó kommentálásait figyeljük. A Nápolyban megjelenő intranzigens fasiszta lap az IL MONDO LATINO a „szociális igazságosság“-gal kapcsolatban így ír: „Gyakran hall az ember X vagy Y úr magas fizetéséről beszélni. S X úr és Y úr majdnem mindig nyugállományban lévő öregurak, vagy magasrangú állami hivatalnokok, akik gyakran öt-hat helyről húznak egyidőben fizetést. Néha csak egy helyről, de akkor is ennek a fizetésnek a következő karakterisztikumai vannak: 1. mindig 10.000 Lirán felül van; 2. a fizetéshez majdnem